

hâkim olur. Efrâsiyâb, bu savaşlardan önce alınan esirlerin kardeşi Agriras tarafından serbest bırakılmasına kızar ve onu kılıcıyla ikiye böler. Bunun üzerine Destân (Zal), Agriras'ın intikamını almak üzere harekete geçer, bu iş için de Mî-nûcihr'in torunu Zav'ı seçer. Zav düşmanı yener ve büyük ganimetlerle İran'a döner. Daha sonra Zav'ın ölümünden cesaret alan Turanlılar'ın hükümdarı Peşeng, oğlu Efrâsiyâb'ı İran'a tekrar saldırmaya kışkırtır. İhtiyarlamış olduğu için buna karşı koyamayan Destân yerine oğlu Rüstem'i seçer. Rüstem Efrâsiyâb'a karşı koymaya başlar ve onu yerinden eder. Efrâsiyâb Peşeng'e sığınır. Peşeng de barış teklif eder. Sonunda Amuderya tekrar İran ve Turan arasında sınır kabul edilir. Rüstem'in, Turan'da doğduğu ve büyüdüğü için babasını tanımayan oğlu Sührâb, Keykâvus'u tahttan indirip Rüstem'i çıkarmak için Efrâsiyâb'ın da teşvikiyle İran üzerine yürür. Efrâsiyâb, Sührâb babasını öldürdüğü takdirde Rüstem'den kurtulacağını ummaktadır. Ancak Sührâb kendisini tanımayan babası Rüstem tarafından öldürülür. Böylece Efrâsiyâb'ın planı gerçekleşmez.

Keykubad'ın yerine geçen Keykâvus, veliahdı Siyavuş'u o sırada İran'a saldıran Efrâsiyâb'a karşı gönderilen ordu- nun başına getirir. Efrâsiyâb, Siyavuş ve Rüstem tarafından ileri sürülen bütün şartları kabul ettiği için barış yapılır. Ancak savaşı seven Keykâvus Siyavuş'u savaşa zorlarsa da Siyavuş anlaşmayı bozmayı şerefsizlik saydığından babasının dediğini yapmaz ve Efrâsiyâb'a sığınır. Efrâsiyâb kızı Frengis'i Siyavuş'a verir. Fakat bir süre sonra Siyavuş öldürülür. Bunu haber alan Rüstem Efrâsiyâb üzerine yürür ve onu yener. Rüstem Turan ülkesini altı yıl yönettikten sonra İran'a dönünce Efrâsiyâb yeniden saldırır. Guderz'in oğlu Giv, Siyavuş'un Efrâsiyâb'ın kızı Frengis'ten olan ve gizli tutulan Keyhusrev adındaki oğlunu İran'a getirip tahta oturtur. Keyhusrev babasının intikamını almak üzere harekete geçer. Yapılan savaşlarda Efrâsiyâb öldürülür.

Türkler'in İranlılar'la ilk teması VI. yüzyıla rastlar. Firdevsî'nin, İranlı rakip bir kabile olan Turanlılar'la Türkler'i aynı ve Efrâsiyâb'ı da onların hükümdarı olarak kabul etmesi, Türkler'in İslâmî dönemdeki Mâverâünnehir akınları karşısında İran milliyetçilerinin olumsuz etkileri altında kalmış olmasının sonucudur. Şüphesiz bu olaylar Türk destanlarında da yer almış ve Kâşgarlı Mahmud

tarafından *Divânü luğatî't-Türk*'te Türk destan kahramanı Alp Er Tonga Efrâsiyâb olarak gösterilmiştir. Türkler tarafından Efrâsiyâb'a birçok hikmetli sözler ve öğütler atfedildiği gibi Kâşgar'da kurulan ilk müslüman devleti olan Karahanlılar'ın ve ayrıca Selçuklular'ın Efrâsiyâb soyundan geldiği ileri sürülmüştür.

Efrâsiyâb, *Şehnâme*'de bir yandan dünyanın kötü hükümdarları arasında gösterilirken bir yandan da güçlü, kabiliyetli ve yiğit bir kumandan olarak nitelendirilir. Nitekim kötülüğü temsil eder gibi görünen Efrâsiyâb aynı zamanda merhametli ve yapıcı bir kahramandır. Onun Siyavuş'a karşı davranışı, Zerenc şehrinin kurması, kanallar açtırması, ok ve yay yapma mahareti, İran'daki birçok yerleşim merkezinin ona atfedilmesi iyi yanlarını gösterir. Yunan kaynaklarında sözü edilen Keyhusrev, İran şahlık hânedanının kurucusu Kuroş olarak kabul edildiği takdirde Efrâsiyâb'ın da Med Kralı Astiyog olması gerekir (Herodotos, I, 46, 102-103, 178 vd.; II, 17-30, 141 vd.; III, 92, 155; IV, 54; VII, 9, 63).

BİBLİYOGRAFYA :

Heredotos, *Tarih* (trc. Muntekim Ökmen), İstanbul 1973, bk. Fihrist; Dîneverî, *el-Ahbarü't-tuvâl*, s. 4, 10, 88; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), I, 379, 453; Mes'ûdî, *Mürâcû'z-zeheb* (Meynard), II, 117; Firdevsî, *Şehnâme*, Tahran 1353, I, 197, ayrıca tür.yer.; Bîrûnî, *el-Âsârü'l-bakiye 'anî'l-kurûnî'l-hâliye* (nşr. C. E. Sachau), Leipzig 1879 — Leipzig 1923, s. 104; Seâlibî, *Gururu ahbârî mülûkî'l-fürs ve siyerihim* (nşr. ve trc. H. Zotenberg), Paris 1900, s. 15, 106-108, 111-137, 139-141, 189-196, 202-214; a.mlf., *Şehnâme-i Se'âlibî der Şerh-i Ahvâl-i Selâtin-i İran* (trc. Mahmûd Hidâyet), Tahran 1328 hş., s. 8, 48-49, 51-66, 72-73, 84-96 vd.; L. Darmesteter, *Études Iranienness*, Paris 1883, II, 225-227; a.mlf., *Le Zend-Avesta*, Paris 1960, bk. Fihrist, "frangrasyan" ve özellikle I, 111, nr. 19; II, 377, nr. 53 ve 401-402, 636; F. Spiegel, *Erânische Altertumkunde*, Leipzig 1887, s. 575 vd., 646 vd.; F. Justi, *Iranischesnamenbuch*, Marburg 1895 (Turan hükümdarları ile ilgili şecereler); Pür-i Dâvûd, *Yaştâ*, Bombay 1928, s. 207-214; A. Christensen, *Les Kayanides*, Kopenhag 1932, bk. Fihrist, "fransasyan" ve "frâsiyab" kelimeleri; H. S. Nyberg, *Die Religionen des alten Iran* (trc. H. H. Schaefer), Osnabrück 1938, s. 257 vd.; Zeki Velidî Togan, *Oğuz Destanı*, İstanbul 1982, s. 98, 109, 113, 123-124, 127, 134, 150; a.mlf., "Türk Destanlarının Tasnifi", *Atsız Mecmua*, nr. 1-3, 5; *Kâmûsü'l-a'lâm*, II, 1000; DMF, I, 173; *Ferheng-i Fârsî*, V, 158; Dîhhudâ, *Luğatnâme*, V, 2072-2073; Mecdud Mansuroğlu, "Efrâsiyâb", *İA*, IV, 192-193; S. M. Stern, "Afrâsiyâb", *El²* (Fr.), I, 242-243; E. Yarshater, "Afrâsiyâb", *Elr*, I, 570-576.

TAHSİN YAZICI

EFRÂSİYÂBİLER

(bk. KARAHANLILAR).

EFSUN

(bk. SİHİR).

EFTAHİYYE

(الأفطحية)

Ca'fer es-Sâdık'tan sonra imâmetin oğlu Abdullah el-Eftah'a (ö. 149/766)

intikal ettiğini kabul eden ve reisleri Ammâr b. Mûsâ'ya nisbetle Ammâriyye diye de anılan Şii grup (bk. İMÂMİYYE).

EFTASİLER

(بنو الأفطس)

Batı Endülüs'te
1022-1095 yılları arasında
hüküm süren Berberî hânedanı.

Eftasiler Devleti'nin kurulduğu es-Sağrû'l-ednâ, Endülüs'ün batı kesiminde Vâdîâne'yi (Guadiana) ve bugünkü Portekiz'in büyük bir kısmını içine alıyordu ve merkezî idare adına Endülüs Emevî Hükümdarı II. Hakem'in âzatlılarından Sâbûr es-Saklebî tarafından idare ediliyordu. Ancak V. (XI.) yüzyıl başlarında Endülüs Emevî Devleti'nin zayıflamasına paralel olarak muhtelif şehir ve bölgelerdeki mahallî hânedanlar bağımsızlıklarını ilân ettiler. Sâbûr da Batalyevs (Badajoz) merkez olmak üzere es-Sağrû'l-ednâ'da bağımsız olarak hüküm sürmeye başladı (403/1012-13). İyi bir asker olmakla beraber idarî işlerden pek anlamayan Sâbûr bu işleri, kendisine vezir tayin ettiği zeki, bilgili ve uzak görüşlü bir kişi olan Abdullah b. Muhammed'e (İbnü'l-Eftas) bıraktı. Vezir Abdullah, Kurtuba'ya (Cordoba) yakın Fahsübellût'ta oturan Berberî asıllı mütevazî bir aileye mensuptu. Ancak toplum içinde itibarlı bir mevki edinebilmek maksadıyla Abdullah ve ailesinin öteki fertleri, Tüçib adlı Arap kabilesine mensup olduklarını söylüyorlardı.

Sâbûr es-Saklebî 413 (1022) yılında ölünce İbnü'l-Eftas kendisini hükümdar ilân etti ve Mansûr lakabını aldı. Böylece Endülüs'ün batısında merkezi Batalyevs olan Eftasiler hânedanı kurulmuş oldu (413/1022).

Abdullah el-Mansûr'un ilk yılları huzur içinde geçmiş olmakla beraber, mülûk't-tavâif'in en güçlülerinden olan Abbâdîler'in öteki komşuları aleyhine genişleme gayreti içine girmeleri ve Eftasî topraklarına da göz dikmeleri çok geçmeden Eftasîler'i Abbâdîler'le karşı karşıya getirdi. 421'de (1030) Abbâdîler Bâce'de (Beja) Eftasîler'i ağır bir yenilgiye uğrattılar. Dört yıl sonra Eftasîler, hristiyanların da desteğini sağlayarak Abbâdî ordusunu mağlûp ettiler. Abbâdî askerlerinin bir kısmı Eftasîler, geri kalanı da hristiyan kuvvetlerince imha edildi. Bu savaş sonrasında Abbâdîler'in Gîr-nata ve Mâleka'daki (Malaga) Berberî hânedanlarıyla mücadeleye girmeleri Eftasîler'e rahat bir nefes aldırdı. Fakat çok geçmeden Sâbü'r-un Üşbûne'de (Lizbon) yaşayan iki oğlu Abdülmelik ve Abdülazîz, tahtın aslında kendilerine ait olduğunu ileri sürerek Abdullah el-Mansûr'a karşı ayaklandılar ve istiklâllerini ilân ettiler. Bununla beraber özellikle Abdülmelik iyi bir idareci olmadığından şehirde huzur kalmadı. Halkın Abdülmelik'in kötü idaresinden kurtulmak için Abdullah el-Mansûr'a başvurması üzerine gönderilen Eftasî kuvvetleri halkın da desteğiyle kolayca şehre girdiler. Kendisi ve ailesi için eman alan Abdülmelik, o sırada Endülûs'ün en huzurlu şehri olan Cehverîler'in merkezi Kurtuba'ya gidip yerleşti.

Abdullah el-Mansûr 437'de (1045) ölünce yerine oğlu Muhammed geçti. Muzaffer lakabını alan Muhammed iyi bir asker ve aynı zamanda âlimdi. İdare ve savunma hususlarında babasının siyasetini devam ettirdi. Bu çerçevede Abbâdîler'e karşı çok dikkatli hareket ediyordu. Nitekim Abbâdîler'in hâkimiyet sahalarını genişletmek gayesiyle yeniden Eftasî topraklarına saldırımları üzerine 439 (1047) yılında Eftasî ve Abbâdî kuvvetleri bir defa daha karşı karşıya geldiler; savaş Eftasîler'in galibiyetiyle sonuçlandı. Ancak Abbâdîler daha sonraki yıllarda bazı önemli Eftasî kale ve şehirlerini ele geçirerek Muhammed el-Muzaffer'i Bataleyvs'e sıkıştırdılar. Eftasî-Abbâdî mücadelesinin yalnız bu iki devlete değil, her geçen gün bu tür mücadelelerle biraz daha zayıflayan bütün Endülûs müslümanlarına zarar verdiği ve bu durumdan asıl faydalananların hristiyan krallıkları olduğunu gayet iyi bilen Kurtuba'daki Cehverîler, taraflar arasında barış sağlanması için yeniden harekete geçtiler ve bu defa başarılı oldular.

Tuleytula'daki (Toledo) Zünnûnîler'in Eftasî topraklarına doğru genişleme arzuları, bu defa Eftasî-Zünnûnî mücadelesine sebep oldu. Kaynaklarda hakkında fazla bilgi bulunmayan bu mücadele sürenken durumu yakından takip eden Kastilya Kralı Ferdinand (Fernando), kuzeyden Eftasî topraklarına saldırarak bazı şehirleri işgal etti; ayrıca Muhammed el-Muzaffer'den yıllık vergi ödemesini istedi. Muhammed bunu reddedince Kastilya kralı daha güçlü bir ordu ile Eftasîler için stratejik öneme sahip Şenterîn (Santarem) şehrini kuşattı. Hristiyan ordusu karşısında yeterli güce sahip olmayan Muhammed el-Muzaffer barış isteyip yıllık 5000 dinar ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı. Ancak Endülûs'ü müslümanlardan kurtarmak isteyen Kastilya Krallığı, çok geçmeden yapılan anlaşmayı bozarak 456'da (1064) oldukça büyük ve mâmur bir şehir olan Kulumriye'yi (Coimbra) kuşatıp ele geçirdi.

Muhammed el-Muzaffer 460 (1068) yılında öldü. Yerine Mansûr lakabıyla oğlu Yahyâ geçti. Fakat Yahyâ daha işin başında kardeşi Ömer'in muhalefetiyle karşılaştı. Yahyâ'nın âniden ölümü üzerine taht Mütevekkil lakabını alan Ömer'e kaldı. 472'de (1079) Tuleytulalılar, kötü bir idareci olan emîrleri Kâdir-Billâh'ı şehri terketmek zorunda bıraktılar. Ayrıca muhtemel bir karışıklığın önüne geçmek için Ömer el-Mütevekkil'i Tuleytula'ya davet ettiler. Ancak Kâdir-Billâh'ın şehre dönmesi üzerine Ömer on ay sonra Bataleyvs'ten ayrıldı.

Daha önce Lamigo, Bizeu ve Kulumriye'nin düşmesi, Eftasîler dışındaki mülûk't-tavâifçe pek umursanmamıştı; aslında onların kendi aralarında giriştikleri nüfuz ve çıkar mücadeleleri sebebiyle adı geçen şehirlerin hristiyanlarca istilâ edilmesinin önemini anlamalarına da imkân yoktu. Bundan cesaret alan Kastilya Kralı VI. Alfonso, Endülûs müslümanlarının geleceği bakımından hayati öneme sahip Tuleytula şehrini işgal için harekete geçti. Kâdir-Billâh'ın yardım çağrılarına sadece Eftasî emîri katıldı. Ancak Eftasî yardımı sonucu değişti ve şehir Kastilyalılar'ın eline geçti. Tuleytula'nın istilâsı, hristiyanlara Endülûs'ün öteki şehirlerini de ele geçirme ümit ve cesaretini verdi. Nitekim VI. Alfonso, Tuleytula'nın ardından mal ve toprak istemek suretiyle Eftasîler'i yeniden sıkıştırmaya başladı. Hristiyanların asıl gayesinin bütün Endülûs'ü ele geçirmek olduğunu ancak bu merhalede idrak ede-

bilen Ömer el-Mütevekkil, Alfonso'ya son derece sert ifadelerle dolu bir mektup göndererek bütün isteklerini reddetti. Muhtemel bir hristiyan hücumuna karşı Endülûs müslümanlarının birleşerek ortak bir güç oluşturmalarını sağlamak için de meşhur fakih Ebû'l-Velîd el-Bâcî'yi Endülûs'ün belli başlı merkezlerine gönderdi. Ancak herhangi bir sonuç alamadı. Alfonso bu sırada Abbâdîler'i de sıkıştırmaya başladı. Bu durumda gerek Eftasîler gerekse Abbâdîler diğer mülûk't-tavâif ile anlaşarak hristiyan tehdidine karşı Murâbitlar'dan yardım istediler.

Murâbitlar önce sırf yardım ve cihad gayesiyle gelerek Eftasî topraklarında Zellâka'da kazandıkları büyük zaferle hristiyan tehlikesini bertaraf ettiler de daha sonra mülûk't-tavâife son vererek Endülûs'ü kendi hâkimiyetleri altına alma yoluna gittiler. Sırasıyla Gîr-nata, Meriye (Almeria), Belensiye ve İşbiliye'yi (Sevilla) ilhak ettikten sonra Eftasî topraklarına girdiler. Ömer el-Mütevekkil Murâbitlar'a karşı Alfonso'dan yardım istedi; karşılığında da Üşbûne ve Şentemeriye el-Garb (Santa Maria de Algarve) şehirlerini vermeyi teklif etti. Ömer el-Mütevekkil'in bu davranışına kızan Bataleyvs halkı Murâbitlar'a haber göndererek şehre hâkim olmalarını istediler. Murâbit kuvvetleri Ömer el-Mütevekkil'in mukavemetine rağmen şehre girmeyi başardı. Ömer el-Mütevekkil ve iki oğlu yakalanarak idam edildi. Diğer oğlu, ailesi ve adamlarıyla birlikte Kastilya Krallığı'na sığındı ve bir süre sonra da Hristiyanlığı kabul etti. Böylece Eftasîler hânedanı yıkılmış oldu (487 / 1094 ve ya 488 / 1095).

EFTASÎ EMİRLERİ	
Abdullah b. Mansûr (İbnü'l-Eftâs)	413 (1022)
Muhammed el-Muzaffer	437 (1045)
Yahyâ el-Mansûr	460 (1068)
Ömer el-Mütevekkil	460-488 (1068-1095)

Eftasî emîrleri, karşılaştıkları birçok iç ve dış probleme rağmen ilmi ve edebî faaliyetleri ihmal etmediler. Özellikle Muhammed el-Muzaffer ve Ömer el-Mütevekkil dönemlerinde Bataleyvs en meşhur şair ve ediplerin durağı oldu. Bunların başında ünlü şair İbn Abdûn ile Ebû Bekir, Ebû Muhammed ve Ebû'l-Hasan adlı üç kardeş gelir. Bizzat Muhammed el-Muzaffer de asrının önde gelen edip ve şairlerinden olup çeşitli konuları ihtiva eden *el-Muzafferî* adlı elli ciltlik bir

eseri olduğu rivayet edilir (*Eİ²* [İng.], I, 242). Ayrıca Endülüs'ün en meşhur fakihlerinden olan Ebü'l-Velid el-Bâcî de Eftasiler döneminde yetmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Feth b. Hâkân el-Kaysî, *Kalâ'idü'l-İkyyân*, Kahire 1283, s. 36, 41; İbn Bessâm eş-Şente-rînî, *eş-Zahîre fî mehâsini ehli'l-Cezîre*, Kahire 1365/1945, I/1, s. 361-365; Dabbî, *Buğye-tü'l-mültemis*, s. 31; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, Kahire 1348, VIII, 138, 141; Abdülvâhid el-Merrâküşî, *el-Mu'cib fî telhîşi aḥbârî düvelî'l-Mağrib* (nşr. M. Saîd el-Uryân — Muhammed el-Arabî), Dârülbeyzâ 1978, s. 111 vd.; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, III, 211-213, 234-235, 236-237; a.e. (Kettânî), III, 236-237; İbnü'l-Hatîb, *A'mâlü'l-a'âm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 183-184; İbnü'l-Kerdebûs, *et-Târîḥü'l-Endelûs* (nşr. Ahmed Muhtâr el-Abbâdî), Madrid 1971, s. 67, 83 vd.; *el-Hulelâ'l-mevşîyye fî zikri'l-aḥbârî'l-Merrâküşîyye*, Tunus 1329, s. 20-22; Prieto y Vives, *Los Reyes de Taifas*, Madrid 1926, s. 64-68; M. Abdullah İnân, *Düvelü't-tavâ'if*, Kahire 1969, s. 81 vd.; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain*, Minneapolis 1974, s. 63-64; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 20; Ahmed Bedr, *Târḥü'l-Endelûs*, Dimaşk 1983, s. 74 vd.; R. Dozy, *Histoire des Musulmans d'Espagne*, Madrid 1984, I. bl.; D. Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party Kings*, Princeton 1985, s. 84-85; A. R. Nykl, "Die Aftasiden von Badojoz", *Isl.*, XXVI (1942), s. 16-48; Hady Roger İdris, "Les Aftasides", *al-Andalus*, XXX, Madrid 1965, s. 277-290; M. Seligsohn, "Eftasiler", *İA*, IV, 193-194; E. Lévi-Provençal, "Aftasides", *Eİ²* (İng.), I, 242; Erdoğan Mercil, "Abdullah b. Eftas", *DİA*, I, 101.

MEHMET ÖZDEMİR

el-EGÂNİ

(الأغانى)

Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'nin
(ö. 356/967),

Emevî ve Abbâsî dönemlerinde yaşayan
şarkıcı ve bestekârlarla
bunların şarkı ve besteleri hakkında
bilgi vermek için kaleme aldığı
meşhur eseri
(bk. EBÜ'L-FEREC el-İSFAHÂNÎ).

EGELİ, Vasfi

(1890-1962)

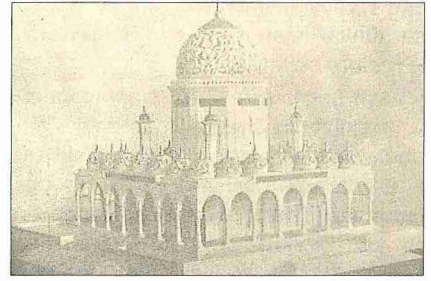
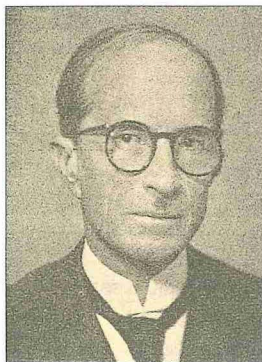
Cumhuriyet döneminin
neo-klasik anlayışa sahip
mimarlarından.

Ali Vasfi Egeli, Mâbeyinci Ömer Lutfi Bey ile Seher Hanım'ın oğlu olarak İstanbul Şehzadebaşı'nda dünyaya geldi. İdâdî öğreniminden sonra Sanâyi-i Nefise Mekteb-i Âlîsi'ne (günümüzde Güzel Sanatlar Akademisi - Mimar Sinan Üniversitesi) devam etti ve buradan 1913'te mi-

mar olarak mezun oldu. Vakıflar İdaresi'nin Fen Heyeti'nde görevli son dönem mimarlarından Ali Tal'at, Ahmed Kemâleddin ve Mehmed Nihad beylerin yanında çalışarak bilgi ve tecrübesini arttırdı. Yüz elli yıldan fazla bir süreden beri yabancı veya Osmanlı tebaası hristiyan mimarların hâkimiyetine karşı XIX. yüzyıl sonlarında başlayan yeni Türk mimari akımına Vasfi Egeli de katıldı. Klasik mimari üslubunu yeni binalarda yürütme-ye çalışan Kemâleddin Bey'in büyük etkisi altında kaldı. Evkaf Nezâreti'nin Fen Heyeti'nde başladığı ilk görevi, I. Dünya Savaşı'nın çıkması ile kesintiye uğradı; askere alınan genç mimar Harbiye Nezâreti'nin harita şubesinde görevlendirildi. Terhisinden sonra tekrar Vakıflar'daki görevine döndü.

Vakıflar İdaresi elemanı olarak bütün mesaisini eski eserler üzerinde yoğunlaştıran Vasfi Egeli, bu teşkilâtın başındaki Mehmed Nihad Bey'in emekli olması üzerine İstanbul Vakıflar başmimarlığına yükseldi. Bir taraftan da İstanbul Eski Eserleri Koruma Encümeni'nde Vakıflar'ın temsilcisi olarak toplantılara katıldı. Bir görüş ayrılığı yüzünden Vakıflar İdaresi'nden 1945 yılında emekli oldu. Vasfi Egeli, 1955-1960 yıllarında İstanbul tarihine "Menderes istimlakleri" olarak geçen düzenleme çalışmaları sırasında Eyüp Camii ve çevresinin tanzimi işini üstlendi. Bu tarihî semtte yoğun biçimde bulunan vakıf eserleriyle türbe ve mezarların tesbiti, çoğu son derece harap ve bakımsız halde bulunan tarihî eserlerin kurtarılması için projeler yapmaya çalıştı. Fetih Derneği çerçevesi içinde kurulan İstanbul Enstitüsü'nün şehircilik ve mimari kolunun umumi kâtipliği görevini de yürüttü (1957). Eyüp'teki çalışmaları sırasında hastalandı, iki yıl kadar süren bir rahatsızlık döneminden sonra 10 Nisan 1962'de öldü ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

Vasfi
Egeli

Projesi Vasfi Egeli tarafından hazırlanan Muhammed Ali Cinneh'in türbesinin maketi (S. Eyice fotoğraf arşivi)

Vasfi Egeli'nin klasik Türk mimarisi üslubuna bağlılığını gösteren küçük bir eseri, İstanbul'da Anadolu yakasında Fener yolu'nda 1947 yılında yapmış olduğu mesciddir. Küçük ölçüde bir yapı olan bu mescidden önce Şişli meydanında inşası tasarlanan büyük bir caminin projelendirilmesi ve yapımını da üstlenen Vasfi Egeli, hayatının en önemli eseri olan bu ibadet yerini tamamlayabilmek için olağan üstü bir gayret gösterdi. Klasik dönem Türk mimarisiyle süsleme sanatının bütün elemanlarını kullanarak dinî mimariyi eski esasları içinde yaşatmaya çalışması modern mimari akımının taraftarlarıncı tenkit edilmesine rağmen bu büyük eserini istediği ve tasarladığı gibi bitirdi (1949). Cami'nin açılış töreni münasebetiyle bir makale yazan sanat tarihçisi Albert Gabriel eser hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade eder: "... Eserini bîtaraf bir gözle incelemek zahmetine katlanacak herkesin teslim edeceği gibi ben de onun usta bir mimar olduğunu söyleyebilirim". Gabriel yazısında, Vasfi Egeli'nin malzemenin kullanımında ve teknik hususlardaki üstün yeteneğini vurguladıktan sonra bu caminin eskinin tam bir taklidi veya kopması olmadığını da bilhassa belirtir.

Egeli'nin yapmayı tasarladığı ikinci büyük eser, Pakistan'da bu ülkenin kurucusu olan Muhammed Ali Cinnah (ö. 1948) için inşa edilmesi düşünülen muhteşem türbe idi. Ancak bu proje gerçekleşmemiş, söylendiğine göre bazı politik sebeplerle inşaat İngiliz mimarı Raglan Squire'e havale edilmiştir.

İstanbul'daki vakıf eserlerinden birçoğunun 1930-1940 yılları arasındaki restorasyonlarını da Vasfi Egeli gerçekleştirmiştir. Bunların başında, o yıllarda son derece harap halde bulunan Mimar Si-